

UČITEL NA MONTESSORI ŠKOLE: INTERAKČNÍ POJETÍ PROFESNÍ IDENTITY OBJEKTIVEM VIDEOKAMERY

TEACHER AT A MONTESSORI SCHOOL: THE INTERACTIVE CONCEPTION OF PROFESSIONAL IDENTITY THROUGH A VIDEO CAMERA LENS

Miroslav Jurčík¹

¹ Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Učitele Montessori školy jako klíčového aktéra ve vzdělávání a jeho profesní identitu sleduje příspěvek skrze videostudie výuky šesti učitelů z různých alternativních škol. Vzhledem k povaze výuky na alternativní škole byly předmětem zkoumání delší části výukových bloků. K zaznamenání výuky bylo využito kromě klasické statické kamery také robotické kamery SWIVL, která umožňuje jednoduše zachycovat pohyb učitele po třídě. Pozorování byla následně analyzována pomocí *tematické obsahové analýzy*.

Klíčová slova: učitel, alternativní škola, profesní identita, Montessori

Abstract

In this paper alternative school teachers as key players in education and their professional identity are studied through a video-based analysis of six teachers from different schools. Due to the nature of teaching at an alternative school, longer parts of teaching blocks were examined. In addition to the classic static cameras, an SWIVL camera was also used for observation, which allows an effortless capturing of the teacher's movement in the classroom. The data were then analysed using *thematic content analysis*.

Keywords: teacher, alternative school, professional identity, Montessori

1 ÚVOD

Jaké jsou znaky profesní identity klíčových aktérů vzdělávání žáků na Montessori školách? Jak se tato projevuje v interakci se žáky? Cílem příspěvku je popsat jak se vybrané aspekty profesní identity odrážejí v samotné výuce učitelů.

2 TEORIE

Profesní i osobní identita učitele je fascinujícím výzkumným pojmem. Jako soubor vědomostí, kompetencí, činů, přístupů a hodnot, které přesně představují, co znamená být učitel, ji vidí Bolívar a kol. (2014). Van den Berg (2002) dodává, že profesní identita může být také konceptualizována nejen vnitřním vztahem učitelových zkušeností, ale i interakcí těchto osobních zkušeností se sociálním, kulturním a institucionálním prostředím, ve kterém se denně pohybuje. Formování identity jako diskursivní proces, který je výsledkem interakcí s ostatními definují Pearce a Morrison (2011).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum využívá kvalitativního přístupu (Hendl, 2008). Výzkumný vzorek se skládá ze šesti pedagogů z různých alternativních škol v Brně, realizujících výuku dle principů Montessori pedagogiky. Vzhledem k povaze výuky na alternativní škole byly předmětem zkoumání výukové bloky v rozsahu cca 90–120 minut. K zaznamenání výuky bylo využito jedné statické kamery a jedné robotické kamery SWIVL. Pozorování byla následně analyzována pomocí *tematické obsahové analýzy*. (Boyatzis, 1998) Tareflectuje předchozí fázi výzkumu (rozhovory) a dává prostor fenoménům profesní identity popsanými dříve informanty.

4 VÝSLEDKY

Příspěvek je součástí rozsáhlejšího výzkumu. Zatímco první fáze pracovala s narativně konstruovanou profesní identitou učitele, druhá sleduje profesní identitu interakční, konstruovanou skrze vztah s prostředím. V rané fázi analýzy dat profesní identitu učitele představuje individualizace výuky a přístupu k jednotlivým žákům, organizace učebního prostředí a důraz na samostatnou

práci žáků. Je to profesní identita učitele věnujícího velkou pozornost osobnosti žáka, práci s pomůckami, pozitivní atmosféře ve třídě, bezpečnému prostředí a klade důraz na vlastní organizaci žákovského času.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Zájem o alternativní pedagogiku na našem území stále narůstá. Učitelem alternativní školy a jeho profesní identitou se však zabývá minimum prací. Ze zahraničních studií vyplývá, že se profesní identita učitele běžné a alternativní školy liší. Malm (2004, s. 411) tvrdí, že to je „filozofické a pedagogické povědomí o tom, co jejich profesní role implikuje a (...) skutečný pocit péče a zájmu o své studenty založený na svobodě, respektu a holistické perspektivě“. Výsledky výzkumu mohou přispět ke změně pregraduální profesní přípravy učitelů a hlouběji porozumět učitelům na alternativních školách.

6 LITERATURA

- van den Berg, R. (2002). Teachers' meanings regarding educational practice. *Review of Educational Research*, 577–625.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. SAGE Publications.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Druhé, přepracované a rozšířené vydání). Portál.
- Malm, B. (2004). Constructing Professional Identities: Montessori teachers' voices and visions. *Scandinavian Journal Of Educational Research*, 48(4), 397–412.
- Pearce, J., & Morrison, C. (2011). Teacher Identity and Early Career Resilience: Exploring the Links. *Australian Journal Of Teacher Education*, 36(1).

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum je financován v rámci projektu MUNI/A/1397/2021 *Aktuální výzvy učitelské profese v České republice*. Autor děkuje za poskytnutou podporu.